

Socijalna konstrukcija religije

Bunčić, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:608543>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Marko Bunčić

SOCIJALNA KONSTRUKCIJA RELIGIJE

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Markešić

Sumentor: Erik Brezovec, mag. soc. et mag. educ. soc.

Zagreb, rujan 2019.

Sažetak

Ovaj rad je teorijskog karaktera u kojem se daje pregled društvenih fenomena relevantnih za razumijevanje sociologije religije te na koji način ona utječe na ljude. Stoga ću unutar određenih socioloških perspektiva biti obrađeni pojmovi poput: religije, konstrukcije zbilje, znanstvene metode, pozitivizma, socijalne integracije te dezintegracije. Uz prethodno navedene pojmove u ovom radu analiziram socijalnu konstrukciju zbilje na primjerima teorija i ideja Karla Marxa, Richarda Dawkinsa, Željka Mardešića i Augusta Comtea. Također, iznosim vlastite stavove i tvrdnje potkrijepljene primjerima iz svakidašnjice.

ključne riječi: sociologija, religija, pozitivizam, znanstvena metoda, konstrukcija zbilje, identitet, vjera, kritičko mišljenje

TABLICA SADRŽAJA

1. Uvod.....	4
2. Religijska percepcija pri konstrukciji zbilje.....	5
3. Znanstvena percepcija pri konstrukciji zbilje.....	6
4. Marxova kritika religije.....	8
5. Religijska socijalna integracija.....	10
6. Religijska socijalna dezintegracija.....	11
7. Koliko ljudi, toliko Bogova.....	12
8. Suvremeni društveni pokreti.....	14
9. Zaključak.....	16
10. Pregled korištene literature.....	17

1. Uvod

Inspiriran idejama i teorijama poput kritičkog mišljenja, reflektivnosti, pozitivizma te objektivizma, odlučio sam fenomen religije staviti pod povećalo i dublje analizirati teorije koje relativiziraju socijalnu konstrukciju religije. Cilj ovog rada je teorijska konceptualizacija istraživanja analize subjektivnih perspektiva studenata Hrvatskih studija o religiji i njihova svjesnost o tome kako religija utječe na njihov svakodnevni život. Namjeravam provesti fenomenološki pristup problemu te moram napomenuti kako ovaj rad samo prethodi kvalitativnom istraživanju socijalne konstrukcije zbilje. Također, nužno je spomenuti kako ću se u radu koristiti određenim dijelovima vlastitih otprije napisanih seminara pošto su relevantni za navedenu temu. Smatram da je religija jedan od bitnijih faktora koji definiraju našu zbilju te da snažno utječu na formiranje osoba i njihovih identiteta, što svjesno, a što nesvjesno. Naposljetku, važno je istaknuti da ću se pod pojmom „religija“ najčešće osvrnuti na Kršćanstvo pošto sam odrastao pod njezinim utjecajima i stoga što živim na području gdje ono prevladava te mi je napoznatija i najpraktičnija za proučavati.

2. Religijska percepcija pri konstrukciji zbilje

Naime, kako bismo lakše razumjeli oprečne perspektive shvaćanja ljudske zbilje između znanstvene metode i religijske, moramo najprije definirati što religija jest. Dakle, prema Wikipediji, „religija je organizirani sustav vjerovanja i bogoslužja koje stavljaju Boga u središte.“ Njegov sljedbenik „vjeruje da je nekakva vrhunaravna sila utjecala na stvaranje svijeta i da ima bar donekle utjecaj i na život pojedinaca. Svaka religija podrazumijeva više ili manje jednostavno učenje koje se odnosi na svrhu i podrijetlo svega postojećeg.“ Članak *Religija* na Wikipediji također objašnjava kako je čovjek u svojoj nemogućnosti da objasni prirodne fenomene koji nisu pod utjecajem njegove volje objašnjavao prvo višim silama koje su se s vremenom pretvorile u prve oblike bogova. U svojim prvotnim oblicima religije, čovjek je težio objasniti porijeklo, tada njemu, prirodno neobjašnjivih fenomena. Vjernici smatraju da su pisci svetih spisa bili čudesno nadahnuti u stvaranju svojih djela. Najbitnija vjerovanja koja se spominju su vjerovanje u postojanje boga (ili mnoštvo bogova) koji je tvorac svega postojećeg i vjerovanje u posmrtni život kojemu je kulminirao strah od smrti kao najveći mogući čovjekov strah. Pošto je broj religija u svijetu kroz ljudsku povijest dostigao povećani broj (nekoliko tisuća) u daljnjem članku osvrat će se uglavnom na religije koje prevladavaju na području na kojem živim.

Europljanima je najbliža religija kršćanstvo koje prihvaća neupitnim da je Isus sin božji, da je bezgrešno začet, da postoji raj i pakao, da postoji Presveto trojstvo, da su Bibliju napisali sveci koji su bili nadahnuti božjom intervencijom, da je svijet i ljude stvorio bog te još mnoštvo drugih vjerovanja među kojima je i da je svijet, odnosno naš planet, ravna ploča ili da je svijet star šest tisuća godina. Takav oblik vjerovanja koje članovi određene religiozne skupine bespogovorno prihvaćaju bez da u njih sumnjaju ili ih proispituju nazivamo dogmama. Dogma je

"odluka ili odluke koju izdaje Papa ili vijeće u jedinstvu s Papom koje definira istinu vjere, a koja je prethodno bila predmetom široke diskusije. [...] Generalno se koristi da bi se označio temeljni princip jedne vjere, ili onih filozofski formuliranih uvjerenja koja su postavljena u osnovi datih učenja. Značaj i snaga dogme se ogleda u tome što je vjernik odnosno sljedbenik ne smije dovesti u pitanje.“

Naime, takav način učenja i objašnjavanja ljudskog postojanja i svijeta koji ga okružuje podrazumijeva indoktrinaciju. Prema članku, *Indoktrinacija*, sa Wikipedije ona se objašnjava kao proces usađivanja ideja, stajališta, ili načina razmišljanja kojima je zajedničko

da ih se kritički i logički ne preispituje ili dovodi u sumnju. Indoktrinacija je u stvari naučena dogma koja njezine sljedbenike primora na razmišljanje i ponašanje u skladu sa njezinim pravilima. Njezin poseban oblik je religijska indoktrinacija:

„što je izvorno značenje riječi indoktrinacija, odnosi se na usađivanje doktrine na autoritativan način. Većina religijskih grupa među objavljenim religijama nove članove uči principima religije; u religijama to se u današnje doba obično ne smatra indoktrinacijom, jednim dijelom zbog negativnih konotacija koje je ta riječ stekla. Religije s misticizmom zahtijevaju razdoblje indoktrinacije prije nego se budućim članovima dopusti pristup ezoterijskoj materiji. Kao pogrđni izraz, indoktrinacija podrazumijeva prisiljavanje ljudi da se ponašaju i razmišljaju u skladu s određenom ideologijom. Neki sekularni kritičari vjeruju da sve religije indoktriniraju svoje sljedbenike, kao djecu, što se ističe kod religijskog ekstremizma.“

3. Znanstvena percepcija pri konstrukciji zbilje

U ovom paragrafu obrazložiti ću način na koji bi ljudi trebali stjecati znanja, koje su prave metode shvaćanja fenomena te čega se treba paziti i od čega se treba odmaknuti u opisivanju svijeta koji nas okružuje. Smatram da je kritična točka i preokret u shvaćanju svijeta procvata u periodu ljudske civilizacije koju nazivamo prosvjetiteljstvo. Značajke prosvjetiteljstva najpreciznije je izložio britanski sociolog Peter Hamilton u svom djelu „*Prosvjetiteljstvo i nastanak socijalne znanosti*“. Ključne značajke tog razdoblja predstavlja racionalna organizacija znanja vođena iskustvom, a ne urođenim idejama, čije su spoznaje temeljene na empirijskim činjenicama. Uvodi se eksperimentalna metoda kao novi način spoznavanja stvarnosti koje bi trebale predstavljati univerzalna znanja i istine koje bi trebale vrijediti u svim okolnostima. Hamilton je smatrao kako bi napredak u znanosti neminovno doveo do ljudskog progressa i poboljšanju društvenih uvjeta ljudskog života. Kao najrelevantnija značajke njegove predodžbe o prosvjetiteljstvu za ovaj seminar bila bi tolerancija u pogledu da se zaustavi teološka netolerancija koja počiva na ideji da je vjerovanje u određene religijske istine neophodan uvjet spasenja. Želio je uvjetovati okruženje koje bi omogućilo izlazak iz staleških i teoloških ograničenja što bi dovelo do toga da znanje postane slobodno od bilo kakve religijske pravovjernosti što u današnjem svijetu nazivamo sekularizmom. Duh takvog okruženja nastavio je razvijati:

"Auguste Comte, koji je od Saint-Simona preuzeo ideju o tri razdoblja ili stupnja kroz koja čovječanstvo prolazi u potrazi za izvjesnom spoznajom, a ta su da je prvi stupanj teološki, i na toj razini je identificiran predmet traženja, ali su intelektualni resursi nedostatni te tragač pribjegava

mašti, uvodeći vrhunaravna bića i fenomene tumači intervencijama tih bića. Druga etapa je metafizička i karakterizira je zamjena božanstava apstraktima, dakle idejama. Konačno, treća stuba je pozitivizam, kad ljudski duh postaje svjestan vlastite limitiranosti, nemogućnosti saznavanja krajnjih istina i, sukladno otkrivenom, napušta prethodno postavljene ciljeve i okreće se propitivanju stvarnosti na objektivnim i provjerljivim referencama, koje treba povezati u jedinstveni sustav. Metafizičke pojmove Comte prepušta religiji, pjesništvu i sličnim oblicima duhovnosti."

Zbog prethodno navedenih razloga ne vidim načina na koji religioznici mogu poduprijeti svoje teorije, pogotovo kada iz svojih ideologija nastoje napraviti nauke. U znanstvenom svijetu uvijek možemo provjeriti hipoteze jer se temelje na određenim postulatima, paradigmama ili aksiomima. Razlika između dogme i aksioma je ta što se aksiom "ne dokazuje i služi kao osnova neke matematičke ili logičke teorije te se uglavnom ne tvrdi njegova nužna istinitost jer je to logički nemoguće utvrditi, nego se uzima kao pretpostavka na kojoj se gradi teorija. Zato je u matematici sasvim legitimno uzeti druge ili čak suprotne aksiome za izgradnju neke druge teorije". Naime, za razliku od aksioma, religija pretežno počiva na dogmi. Smatram da se na taj način koči razvoj ljudskog uma te sama njegova kreativnost. Religije i njihove dogme su starije više od nekoliko tisuća godina. Problem je što se u znanosti prilaganjem novih dokaza ili činjenica sukladno s njima mijenjaju i teorije u znanosti dok mi se religijsko stajalište čini dosta zaostalim i u nemogućnosti napretka upravo zbog toga što se ostaje slijepo držati svojih temeljnih načela čak nakon toliko novih saznanja i otkrića. U znanstvenom svijetu je nešto istina ili se prihvaća važećim do trenutka kada se ne dokaže suprotno ili se neka teorija ospori ili dokaže nevažećom, tada prihvaćamo zabludu i nastojimo život i njegove aspekte uskladiti sa novim saznanjima, dakle došlo je do nekakvog napretka kojeg se znanstvenik ne boji prihvatiti. Naveo bih prikladan citat američkog astronoma i astrobiologa, Carla Sagana;

"Kako je moguće da gotovo nijedna velika religija nije bacila pogled na znanost i zaključila : Ovo je bolje nego što smo mi mislili! Svemir je mnogo veći nego što su naši proroci to rekli, veličanstveniji, istančaniji, elegantniji. ? Mora da je moj Bog bio veći nego što smo i sanjali. Umjesto toga one kažu: Ne, ne, ne! Moj je bog malen bog i želim da ostane takav. Religija, stara ili nova, koja bi naglašavala veličanstvenost svemira kakvu je otkrila suvremena znanost, možda bi bila u stanju izmamiti zalihe smjerenosti i strahopoštovanja kakve teško mogu ponuditi uobičajane vjeroispovijesti." (Dawkins R. (2006./2007: 17) The God Delusion, Ž. Vodinelić, Zagreb: IZVORI).

4. Marxova kritika religije

Karl Marx smatra da se filozofija bavi teorijskim objašnjavanjem neposredne zbiljnosti. Naime, filozofija ima refleksivan pogled na materijalni svijet, pošto ona samo prevladava u svijetu ideja ili umnoj sferi. Problem filozofije je što se mora ozbiljiti u materijalnom svijetu kako bi mogla o njemu govoriti. Tako je recimo na primjeru religije, Marx objasnio da "dokazi za opstojanje Boga nisu ništa drugo nego dokazi za opstojanje bitno ljudske samosvijesti, njezina logička eksplikacija." Razlog takve izjave leži u tome što po uzoru na ideje filozofa Immanuela Kanta, „bitak nije "realni predikat"“, već se dokaz njegove egzistencije dobiva samo putem svijesti koja ga konstruira kao zbiljskoga." U stvari, Željko Pavić, filozofijski pisac, smatra da "onaj tko putem dokaza o Bogu ne potvrđuje opstojanje Boga već opstojanje ljudske samosvijesti, taj zapravo poriče Boga." Karl Marx smatra da je zapravo ljudska samosvijest najveće božanstvo za čovjeka te da "čovjek treba postati najsvetiji za čovjeka." On smatra kako bi se društvo trebalo osloboditi od religije misli li napredovati gdje u stvari kritizira više društvo nego religiju u smislu da još nije dovoljno umno napredovalo da postavi samo sebe kao mjeru vlastite egzistencije. Marx navodi kako "egzistirajući oblik ne-uma jest religija, a teorijski prikaz toga ne-uma jest teologija. Oslobođanje filozofije od ne-uma bilo bi bilo bi utoliko njezino oslobađanje od vladajuće teologijske slike svijeta i ujedno oslobađanje ljudskog svijeta od okova religioznoga oblika društvenog života." Shvaćam kako Marxu nije bitno koliko postoji li Bog ili ne, već kritikom religije kao društvene pojave, više kritizira društvo i osuđuje ga, nego li što osuđuje religiju. Smatram kako Marxovim pretvaranjem "kritika neba u kritike zemlje" dosita dovodi do "kritike ne-umne forme društvenog bitka". Iz navedenog mogu zaključiti kako samim time pitanje, je li društvo stvorilo Boga ili je Bog stvario društvo, pada u drugi plan, pošto društvu svjesnom takvoga izmijenjenoga stanja "nije potreban nikakav ateizam, budući da bi religija - vjeruje Marx - morala u takvu društvu odumrijeti sama od sebe." Nadalje, po uzoru na marxov materijalistički historicizam zaključio sam te primjećujem kako postoji određena doza religijskog historicizma u društvu, odnosno kako se društvo ostvaruje i izgrađuje prema religijskim paradigmatima određenog vremena te kako percepcija religije određenog doba uvjetuje egzaktnom formiranju društva i njegovih normi.

Iduća Marxova kritika religije je iz političkog aspekta. Naime, Marx zapravo kritizira ideju Friedricha Hegela, njemačkog filozofa, koji smatra da je država zapravo subjektivirani

čovjek. "Kao što religija ne stvara čovjeka , već kao što čovjek stvara religiju , tako ni ustav ne stvara narod, već narod ustav, demokracija se u izvjesnom pogledu odnosi prema svim ostalim formama države kao što se kršćanstvo odnosi prema svim ostalim religijama. Kršćanstvo je religija *kat exochen*, bit religije, deificirani čovjek kao posebna religija." Dakle, "teološki čin kojim Bog postaje čovjekom: apsolutni subjekt postaje kod Hegela monarh koji ima apsolutnu vlast, dok su konkretni ljudi samo objektivizacije i izvršitelji te moći. Svijetom ne vlada zbiljski subjekt, već ideja vladara koji je potpuno razdvojen i neovisan o svijetu: "Ostavlja dubok mistični dojam vidjeti neko posebno opstojanje postavljeno od ideje i tako na svim stupnjevima susretati postojanje Boga čovjekom." Smatram da je problem u društvu to što viši staleži, danas klase, koriste religiju kao instrument zastrašivanja imaginarnim autoritetom koji sa onostranog svijeta utječe na ovostrani svijet. Sam Napoleon je jednom izjavio: "Religija je odlična stvar za utišavanje običnih ljudi. Religija je to što suzdržava siromašne od ubijanja bogatih." Skoro je nemoguće pisati o Marxovoj kritici religije bez da se dotaknemo famozne fraze: "Religija je opijum za narod". Što u simplističnom prijevodu znači da slično kao što kapitalistički način rada otuđuje čovjeka od rada i proizvoda, a tako i od sebe samoga ali i od drugih ljudi, religija čini to da nas otuđi od naše samosvijeti i umnosti na način da nam skreće pozornost sa ovozemaljskog i realnog na onozemaljsko i nerealno. Religija nam pruža osjećaj nade i sigurnosti s jedne strane dok s druge strane služi kao ideološki aparat koji opravdava iskorištavanje radnika. Religija u kapitalističkom odnosu radničke klase i kapitalista služi prvenstveno kao neka vrsta lijeka pomoću kojega ublažujemo duhovnu bol zbog eksploatacije, ona služi kao neka vrsta sredstva za smirenje poput sedativa ili opijuma. Željko Pavić navodi kako "samo filozofija, koja je u sebi dostignula umni oblik, može učiniti transparentnim taj prividni karakter religije. Svaka kritika religije mora stoga poći od filozofije jer samo u njoj religija, a time i ne-umni oblik zbiljnosti, doživljava svoje zbiljsko ukidanje." Smatram da smo filozofskim načinom razmišljanja, u stvari kritičkim mišljenjem došli do takvih zaključaka da religija služi kao distrakcija od stvarne sreće čovjeka te stvara jednu lažnu, artifičijalnu prividnu sreću. Iako na prvi pogled religija ne nudi ništa loše, suštinski to nije niti približno tako kao što i možemo vidjeti u mnogobrojnim primjerima iz svakidašnjice kojima ću se pozabaviti u idućem poglavlju.

Također, valja napomenuti još par mislilaca koji podupiru Marxove teze ili su na njih utjecali, a opisuje ih sociolog Ivan Markešić u idućem poglavlju zbornika radova. Hegelov argument za antropomorfizam gdje "predodžba koju čovjek ima o Bogu, odgovara onoj koju on ima o sebi samomu, o svojoj slobodi" prihvaća i njemački filozof, Ludwig Feuerbach koji

navodi kako zapravo "čovjek stvori Boga na svoju sliku". Nije na odmet spomenuti niti njemačkog filozofa Friedricha Nietzschea koji argumentira kako religija potiče čovjeka da stvara dva svijeta, to jest, u pojavnome svijetu stvaraju umjetni svijet ideja gdje se odvija dihotomna struja misli, također to navodi i njemački sociolog Hubert Knoblauch da "zato što je čovjek zao, on stvara ideje o Dobru, zato što laže, on stvara Istinu, zato što mrzi, on stvara Lijepo". Za Nietzschea je ta proturječnost posebice vidljiva u kršćanstvu, te navodi kako "religija ljubavi prema bližnjemu za njega je prikrivanje interesa za moć". Njihovo mišljenje dijelio je i utemeljitelj psihoanalize, poznati austrijski neurolog, Sigmund Freud, koji naglašava se nakon Feuerbachovih, Marxovih i Nietzscheovih kritika sada može dati "posljednji doprinos kritici religioznog pogleda na svijet", a da su kritike bile konzistentne potvrđuje i Nietzsche, još jednom, tvrdnjom: "Nekoć se se tražilo dokazati da nema Boga - danas se pokazuje, kako je vjera da Bog postoji mogla nastati ... time suvišnim postaje protudokaz da Boga nema". Za kraj ovog poglavlja želio bih još samo nadodati u prilog posljednjeg citata koji sam naveo pojam Hitchensove britve, koja tvrdi da "teret dokazivanja ili onus leži na onome koji izriče tvrdnju, a ako ga on ili ona ne zadovolji, protivnik ne mora raspravljati protiv neosnovane tvrdnje." Dakle, "ono što se tvrdi bez dokaza, može se i bez dokaza opovrći" ili drugim riječima "onus je na vama da kažete zašto, onus nije na ostatku nas da kažemo zašto ne."

5. Religijska socijalna integracija

U prijašnjim vremenima kada znanstvena metoda nije bila prisutna u obliku u kojem je danas poznajemo, vjera u Boga ili Bogove je bila kamen temeljac svakoga društva. Ona je držala plemena na okupu, zbližavala ljude pričama i raznim ritualima i davala utjehu i nadu ali i snagu za buduća vremena. Po tom pitanju, u suštini, se ništa značajno nije promijenilo. Religije i u današnjici vrše svoju funkciju u procesu ujedinjavanja, povezivanja i socijalizacije pojedinaca. Religije vežu skupinu individua u relativno funkcionalan kolektiv ili cjelinu. One postavljaju određene društvene norme, formiraju obrasce ponašanja i djelovanja te stvaraju određene društvene standarde. Pojedincima pružaju socijalnu potporu u kolektivu i kroz njega mu na određeni način osiguravaju prihvaćenost u društvu te ga usmjeruju prema pripadnosti i

zajedništvu u grupi pojedinaca, što je za ljudsku egzistenciju veoma bitno. Zbog religije ljudi počinju stvarati vlastite simbole i specifične oznake unutar određene grupe sljedbenika određene religije što ih razlikuje od ostalih ljudi koji nisu dio njihovog kolektiva te im na taj način pruža osjećaj posebnosti i unikatnosti. Nadalje, daje im zajedničke ciljeve, pa čak i zajedničku svrhu te zajednički smisao postojanja. Smatram da je po tom pitanju religija veoma korisna i potrebna u ljudskoj civilizaciji jer nas na određeni način tjera na surađivanje i suživot koji je neminovno lakši i podnošljiviji u integriranoj zajednici.

6. Religijska socijalna dezintegracija

S druge strane, kompleksnost i dinamičnost u prethodno navedenim procesima može djelovati i dezintegrativno. Naime, ukoliko se pojedincima nisu poklapali planovi, ciljevi i ideje kolektiva moglo je doći i do razdvajajućih efekata, rezignacije od grupe ili priklanjanju određene druge grupe ljudi koji su im više odgovarali po svjetonazoru. Vrlo je vjerojatno da je zbog toga došlo i do prvih sukoba i konflikata među grupama ljudi. Također, smatram da se i po tom pitanju, u srži, nije ništa značajno promijenilo, osim možda manjeg intenziteta inih sukoba i konflikata, iako ne smijemo zaboraviti koliko je ratova u svijetu potaknuto religijskim različitostima, nametljivošću i netolerancijom. Naime, smatram kako se u većini religija pretjerano naglašava superiornost vlastite nad ostalima, kako se veliča osobnog Boga određene religije kao jedinoga pravoga i istinitoga. Dolazi do podjele grupa na „mi“ i „oni“ gdje naravno, ako nisi s nama, onda si protiv. U današnjici postoji mnogo životnih primjera koji očigledno potkrepljuju moje tvrdnje. Vjernici često ispadaju hipokritični u svojim tvrdnjama ljubavi i tolerancije. Recimo, prošle godine smo doživjeli višemjesečnu kampanju protiv ratifikacije Istanbulske konvencije, čije su direktne mete bili transrodni sugrađani i žene. Naravno da su protivnici ratifikacije spomenute konvencije deklarativno osuđivali nasilje nad ženama, ali to ih nije zaustavljalo da se protive ratifikaciji međunarodne konvencije koja se bavi suzbijanjem nasilja nad ženama i djecom, šireći laži o „rodnoj ideologiji“ i predstavljajući cijelu stvar kao gubitak suvereniteta. Snage koje su vodile kampanju protiv Konvencije zapravo su za odvajanje Hrvatske od svijeta, za jednoobrazno hrvatsko društvo u kojemu su samo njihove vrijednosti relevantne, dok su svi ostali građani drugog reda. Nadalje, konstanto nailazimo na rasističke izgrede protiv roma ili nekih drugih manjina u Hrvatskoj koji su najčešće vođeni predstavnicima hrvatskog identiteta ekvivalentnog pojmu „hrvat katolik“ što je postao poželjan identitet svakog građana ove

države. Nadalje, jedni od glavnih protagonista Biblije su Isus i Marija, koji su u neku ruku u danom trenutku bili imigranti, što bi se dalo zaključiti da ako je Hrvatska katolička zemlja da bi se građani trebali tako i ponašati. No, značajan dio građana RH nastavlja ili negirati očito ili izražavati pohvale i podršku policiji koja krši zakone RH i međunarodne konvencije te se izživljava nad migrantima. Jer, i oni su potencijalna prijetnja dominantnom identitetu Hrvat katolik kojemu se moraju pokoriti svi u Hrvatskoj ili pak iz nje otići ili biti protjerani ako to odbijaju. Naime, postavlja se pitanje, je li zapravo religija u današnjici promovira integracijske ili dezintegracijske vrijednosti. Očigledno je da navedena pitanja nisu toliko jednostavna te da su nadasve kompleksna pošto širok spektar faktora utječe na njihov ishod, no moramo se zapitati kakva je budućnost takvih reakcija na podražaje koji teoretski zastupaju jedan svjetonazor, a u praksi možemo naići na nešto sasvim suprotno ili drugačije.

7. Koliko ljudi, toliko Bogova

Ljudi vole pričati o Bogu, pogotovo vjernici, kao da im je to nešto veoma blisko i lako spoznatljivo. Međutim, to je ono što njihovom životu daje određeni smisao, to mi daje određenu nadu koja vjernike i njima slične drži na okupu te im pruža sigurnost. Vjera je ono što im je zajedničko pa pod pojmom kršćanske religije smatraju i vjeru u jednog Boga koji je za sve njih isti jedini Bog. Međutim, smatram kada bi se provelo istraživanje populacije na određenom uzorku kako se to nebi ispostavilo kako se na prvi pogled čini. Naime, kada bismo uzeli određeni broj vjernika i postavili im jedno konkretno pitanje, na primjer, „Postoji li Bog“, dobili bismo, vrlo vjerojatno, odgovor „da“. No, kada bismo specificirali pitanja te ih proširili, na recimo, stotine ili čak tisuću pitanja, odgovori se ne bi poklapali. Tako da, smatram kako svaki vjernik kršćanske vjeroispovijesti ima određenu vlastitu konkretnu sliku o Bogu i njegovim atributima, o tome što Bog voli, a što ne, što je dopušteno raditi u svakodnevnom životu, a što je zabranjeno, o tome što kršćanska religija dopušta, a što je strogo tabu tema. Tako da smatram vlastitu tezu, da „koliko ljudi, toliko bogova“, mogućom i vrlo vjerojatnom. Također, moramo uzeti u obzir da se znanja prenose „sa koljena na koljeno“, pa čak i u današnjoj svakodnevnicu, pogotovo u slučaju primarne socijalizacije.

Djeca nemaju izbora nego vjerovati autoritetu osobe o kojoj ovise. Ona u biti ne vjeruju u boga već u priču koja im je ispričana o bogu, a razlog zbog kojeg "vjeruju" je što ta priča dolazi upravo od tog autoriteta. U kasnijoj dobi, kada odrastu, mnogi se iz poštovanja prema tom autoritetu ne usude preispitivati logiku iza priča koje su odlučili prihvatiti kao istinu. I onda tu "istinu" prenose dalje na svoju djecu.

Nadalje, mislim da ljudi ne shvaćaju da pričajući o bogu pričaju o sebi samima jer bog nije dokazano biće već pojam oblikovan od čovjeka. Bog kakvim ga najveće religije poznaju ne postoji jer ga same te religije negiraju trudeći se dokazivati ga na temelju dogmi bez konkretnih dokaza. Kad bi bog kao takav postojao ne bi ga se trebalo dokazivati. Ideje bi trebale biti u potpunosti razumljive prije nego li raspravljamo o njima ili ih prihvaćamo. Mislim da dolazi do logičke pogreške kada ograničeni ljudski mozak pokušava objasniti nešto što je bezgranično. Kako ljudski um može davati i izmišljati attribute jednom takvom imanentom, kozmički-transcendentnom biću? Ljudski egoizam i egocentrizam su razlog zašto neki smatraju kako se takvo vrhovno, svemoguće i sveznajuće biće upliće u svakodnevni život običnih, minijaturnih i po pretpostavci za njega nebitnih bića nižeg oblika egzistencije. Valja istaknuti logičku apsurdnost vjernika koji nakon što shvate da zapravo ne mogu dokazati božje postojanje predlažu protuargument kako je nemoguće dokazati da bog ne postoji. No kako dokazati nepostojanje nečega za što smatram da ne postoji. Najbolje bi možda bili orgovoriti na tu dilemu upotrebom citata Russellovog čajnika sa Wikipedije;

“analogija filozofa Bertranda Russella koja ima za cilj slikovito objasniti stav da teret filozofskog dokaza uvijek leži na osobi koja iznosi znanstveno neopovrgljivu tvrdnju, a ne na osobi koja istu tvrdnju niječe. Russell je, naime, objasnio da ako on iznese tvrdnju da se negdje u svemiru nalazi porculanski čajnik u orbiti oko Sunca, bilo bi apsurdno očekivati od drugih osoba da mu vjeruju samo zato jer nitko ne može dokazati da je on u krivu. Na njemu je teret da iznese dokaze glede postojanja tog čajnika. Ovu analogiju često koriste skeptici glede religijskih tvrdnji. Ateisti tvrde da je teret dokaza postojanja Boga uvijek na vjerniku, nikako na osobi koja to postojanje niječe.”

Uz Russelov čajnik valja spomenuti i Hitchensovu britvu, to jest “zakon u epistemologiji koji tvrdi da teret dokazivanja ili onus leži na onome koji izriče tvrdnju, a ako ga on ili ona ne zadovolji, protivnik ne mora raspravljati protiv neosnovane tvrdnje. Nazvan je po novinaru i piscu Christopheru Hitchensu koji ga je formulirao ovako: "Ono što se tvrdi bez dokaza, može se i bez dokaza opovrći." Dakle, kao opći princip prednost imaju jednostavnija objašnjenja, (načelo Occamove britve) i da bi sveznajući i svemogući bog morao biti krajnje složen.

Upravo stoga treba uzeti u obzir da teorija svemira bez boga ima prednost pred teorijom svemira s bogom.

8. Suvremeni društveni pokreti

Djelo Željka Mardešića, "Lice i maske svetoga", sociologa i društvenog religijologa, opisuje suvremenije društvene pokrete u kojima se Crkva i kršćanstvo kontinuirano koriste u ostvarivanju ciljeva koji nisu niti Crkveni niti kršćanski. Za primjer u korist navedene teze naveo bih primjer inicijative pokreta "U ime obitelji" i "Hod za život" gdje su na prvi pogled dobročinstvo i ljubav prema bližnjem samo krinka preko koje pojedinci žele preko kršćanskih ideja promovirati svoje vlastite, personalizirane ideje religije u korist vlastitih političkih interesa i prosperiteta osobne političke moći. Nadalje, jedno od glavnih načela kršćanske religije jest "ljubi bližnjega svoga", gdje opetovano teorija upućuje na jedno dok u praksi vidimo agresiju vjernika prema recimo homoseksualcima ili pripadnicima drugih manjina gdje dolazi do signifikatne odbojnosti, mržnje i izolacije pripadnika navedene skupine ljudi iako je kršćanstvo religija ljubavi i mira. Dakle, susrećemo se sa različitim individualiziranim pogledima na društvo i svijet u kojemu živimo kroz prizmu religije gdje svatko kroji određeno vlastito, personalno viđenje i interpretaciju religije, ponovno u svrhu stjecanja političke moći i propagiranja vlastitih stavova i uvjerenja. Iako modernije doba stvara prostor slobode izražavanja vlastite vjeroispovijesti dolazimo do gledišta da iako nam nitko doslovce ne brani niti nameće u što ćemo vjerovati evidentno je kako u društvu dolazi do stigmatizacije, marginalizacije, etiketiranja onih koji ne misle kao većina. Sljedeći problem koji uviđam su reakcije na recentne migrantske krize gdje također dolazi do podjele na "nas" i "njih". Ključan faktor i ulogu u tome nosi religija, odnosno društvo koje na taj način shvaća moralne obaveze vlastite religije. U većini slučajeva, kršćanska zajednica zaboravlja da su u biblijskoj priči o Mariji, Josipu i Isusovom rođenju upravo oni bili ti "migranti", tražeći utočište u tuđoj zemlji. U teoriji kršćanstvo je za pomoći drugima koji su u nevolji, dok u praksi nailazimo na sasvim drugačije slučajeve. Upravo zbog gore navedenih oprijemljenih razloga dolazi do određene vrste anomalije unutar kršćanstva ali i drugih religija općenito. Tako da, određeni vjernici traže svoju individualnu religiju koja je privatizirana ili pribjegavaju nekim novim oblicima religije. "Na integralnom se prostoru današnje religije, drži Mardešić, kako izvan Crkve tako i u Crkvi, rađa novi tip vjernika koji pokušava u izravnom doživljaju božanstva doći u dodir sa svetim. Suvremena se religija i religioznost pojavljuje kao osobni, vlastiti religiozni doživljaj i

subjektivno religiozno iskustvo koje otvara čovjeku slutnju o Apsolutno Drugomu. Suvremeni je religijski "revival", drži Jukić, ponajprije prosvjed protiv pretjerane svjetovnosti svijeta, ali isto tako i prosvjed protiv religijskih institucija koje su otišle (pre)daleko u kompromisima s tom i takvom svjetovnošću. Radikalizacija sekularizacije u pravilu rađa novim religijama. Bez obzira radi li se o sekularizaciji društva ili/i crkvenih institucija. Novi su religijski pokreti, prema Mardešićevom mišljenju, izraz razočaranja svjetovnoga čovjeka radikalnom svjetovnošću svijeta. A novi eklezijalni pokreti, poglavito karizmatičarski pokret(i) u kršćanstvu, izraz razočaranosti vjernika ne samo tom pretjeranom svjetovnošću svijeta nego i svjetovnošću svojih (tradicionalnih) vjerskih institucija koje "sklapaju pakt" s tim i takvim svijetom." Smatram da Spencerov evolucionistički model društva možemo primjeniti i na religiju. Dakle, kako društvo postaje kompleksnije i diferenciranije tako i religija postaje raznovrsnija i diferenciranija i kompleksnija. Svaka individua stvara svoj vlastiti identitet s obzirom na religijski pogled na svijet te ljudi sami kreiraju personalne vizije religije. No, potrebno je pitati se, jesu li ti dijelovi bez obzira na sve veću autonomiju i specijalizaciju sve više međuzavisni ili ipak imaju tendenciju ograđivanja i postojanja samih za sebe. Mardešić kaže kako je "teško bilo predvidjeti da će upravo u naše doba, koje je obilježeno općom sekularizacijom društva, tako naglo porasti zanimanje za jednu izrazito tradicionalnu i zabačenu sakralnu kategoriju kao što je pučka religioznost. A to se upravo dogodilo. Dok je vjermički narod polako napuštao svoje crkve, dotle su udaljena svetišta i prošteništa bila sve punija revnih hodočasnika. Tako vjerska obnova nadolazi obrnutim putem od širenja nevjere." S druge strane smatram da je ključan faktor problem kapitalizma u društvu koji se neminovno odražava i na religiju. Iako taj trend u određenoj mjeri postoji od početaka religije, sve one u svojoj srži imaju tendenciju prosperiteta, moći i bogatstva što itekako ima poveznice sa politikom. Kapitalizam dovodi do toga da ukoliko određena religija želi opstati u modernom kapitalističkom društvu ona utoliko mora prodavati, odnosno zarađivati na proizvodima koje nudi, u suprotnome propada i odumire te nju zamjenju ona koja to čini. Ponovno bih ovdje citirao Karla Marxa, kao mislioca kojega nije zanimalo opovrgavanje Božije opstojnosti, već kritičara ljudske projekcije svijesti gdje je religija u stvari ljudski nus-produkt čija je namjera kreiranje vlastite povijesti, tako da "kritika neba pretvara se u kritiku zemlje, kritika religije u kritiku prava, kritika teologije u kritiku politike".

9. Zaključak

U zaključku želim poručiti kako su religija i znanost samo načini na koji pokušavamo spoznati stvarnost i istinu. Oni su samo alat kojim se služimo, a svrhe i ciljevi zbog kojih to radimo mogu biti dvojaki. Određene osobe jednostavno žude za osjećajem sigurnosti koji im religija pruža, dok druge vrste osoba nemaju psihičku potrebu za takvim načinom egzistencije. Nekima je najbitnija zajednica koju ona stvara, dok je pak drugima bitnija pozicija u društvu te politička i kapitalistička moć. Osobama koje imaju fobije od smrti religija pruža dozu sigurnosti, dok onima koji su više znanstveno orijentirani sama znanost pruža određenu vrstu sigurnosti i odgovore na određena egzistencijalna pitanja. Ateiste, agnostike i ostale vrste humanista smeta kada se religija upliće u znanost, državu i politiku. Ona bi trebala biti određeno privatno utočište i hram, a ne sredstvo za postizanje vlastitih interesa. Također, znanost je jednako tako na određeni način postala utočište i oslonac za preživljanje problema svakodnevnice, moglo bi se čak reći da je postala određena vrsta nove religije gdje se vjeruje u znanstvenu metodu i na sličan način nudi ljudima smisao u besmislu naše egzistencije.

10. Pregled korištene literature

- (1) „Aksiom" (2016.) Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Aksiom> , (zadnja izmjena: 22. srpnja 2019.)
- (2) Dawkins, R. (2006./2007.) The God Delusion, Ž. Vodinelić, Zagreb: IZVORI)
- (3) „Dogma" (2017.) Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Dogma> , (zadnja izmjena: 16. lipnja 2019.)
- (4) Hamilton, P. (1974.) Knowledge and Social Structure: an introduction to the classical argument in the sociology of knowledge, Routledge and Kegan Paul. London and Boston
- (5) „Hitchensova britva" (2014.), Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., https://sh.wikipedia.org/wiki/Hitchensova_britva , (zadnja izmjena: 18. listopada 2016.)
- (6) „Indoktrinacija" (2017.) Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Indoktrinacija> , (zadnja izmjena: 13. svibnja 2017.)
- (7) Mardešić, Ž., Pučka religija u vremenu svjetovnosti
- (8) Pavić, Ž., Markešić, I., et al (2018.) Karl Marx zbornik radova povodom dvjestote obljetnice rođenja, Sunajko G., Višić, M., Zagreb: NAKLADA BREZA
- (9) „Pozitivizam" (2015.) Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pozitivizam> , (zadnja izmjena: 1. studenog 2015.)
- (10) „Religija" (2017.) Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Religija> , (zadnja izmjena: 15. ožujka 2019.)
- (11) „Russelov čajnik" (2013.), Wikipedia: The Free Encyclopedia, Wikimedia Foundation Inc., https://hr.wikipedia.org/wiki/Russellov_%C4%8Dajnik , (zadnja izmjena: 31. prosinca 2013.)
- (12) https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=453
- (13) https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=31902&show=clanak
- (14) <https://hrcak.srce.hr/38799>